

**ЧЕРКАСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І – ІІІ СТУПЕНІВ № 15
ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ
(ЧЕРКАСЬКА ЗОШ І-ІІІ СТУПЕНІВ № 15)**

СХВАЛЕНО

педагогічною радою

30.08.2020 р. № 1

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ЗОШ № 15

_____ Анатолій ЖГИР

ПОЛОЖЕННЯ

щодо протидії (цькуванню)

в Черкаській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів №15

Черкаської міської ради Черкаської області

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Це Положення про запобігання булінгу (цькуванню) (далі – Положення) у Черкаській загальноосвітній школі I-III ступенів № 15 Черкаської міської ради Черкаської області (далі – заклад освіти) регламентує організацію роботи щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) і порядок реагування на випадки булінгу (цькування).

1.2. Положення розроблено у відповідності до Законів України «Про освіту», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» та відповідних нормативно - розпорядчих документів Міністерства освіти і науки України.

1.3. Основною метою щодо протидії булінгу є психологічне, фізичне, економічне забезпечення та підвищення ефективності освітнього процесу, формування негативного ставлення до булінгу, захист психологічного здоров'я і соціального благополуччя усіх його учасників: здобувачів освіти, педагогічних працівників.

1. Головними завданнями є

- ознайомлення здобувачів освіти, педагогів, співробітників школи з поняттям булінгу, його видами та проявами;
- навчання конструктивним формам спілкування, поведінкових реакцій;
- зняття деструктивних елементів у поведінці;
- творче вирішення конфліктних ситуацій;
- усвідомлення і прийняття відмінностей;
- розвиток адекватного рівня самооцінки й самоконтролю;
- формування навичок саморегуляції, внутрішніх афективних процесів та емоційної адекватності у контактах студентів з навколишнім світом;
- підвищення рівня самосвідомості учасників освітнього процесу як умова розвитку психологічної безпеки особистості;
- вміння вільно виражати почуття.

2. Терміни, використані у цьому Положенні, вживаються у таких значеннях:

– кривдник (булер) – учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

– потерпілий (жертва булінгу) – учасник освітнього процесу, в тому числі неповнолітня особа, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

– спостерігачі – свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування);

– сторони булінгу (цькування) – безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).

2. ФОРМИ ТА ОЗНАКИ БУЛІНГУ

2.1. Визначаються наступні форми булінгу:

– фізичний булінг – умисні поштовхи, удари, стусани, побої, нанесення інших тілесних ушкоджень, різного виду знуцання, образливі жести або дії, пошкодження особистих речей та інші дії з майном (крадіжка, грабіж, ховання особистих речей жертви), фізичні приниження та ін.;

– сексуальний булінг – підвид фізичного, означає дії сексуального характеру, важко розпізнається, жертва сексуального булінгу панічно боїться розповісти про це іншим особам, замикається у собі, категорично відмовляється надавати будь-яку інформацію, може вчиняти спроби суїциду;

– психологічний булінг – насильство, пов'язане з дією на психіку, що завдає психологічного травмування шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно заподіюється емоційна невпевненість жертви;

– вербальний булінг – образливе ім'я, з яким постійно звертаються до жертви, обзивання, поширення образливих чуток, словесне приниження, бойкот та ігнорування, залякування, використання агресивних жестів та інтонацій голосу для примушування жертви до здійснення певних дій, систематичні кепкування з будь-якого приводу;

– кібербулінг – новітній спосіб знуцання з використанням електронних засобів комунікації, який включає: приниження та цькування за допомогою мобільних телефонів, гаджетів, Інтернету.

2.2. До булінгу (цькування) у школі належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщеннях школи та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, вбиральнями, їдальнею тощо) та (або) за межами школи під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи школи та інших освітніх заходів, що організовуються за згодою директора школи, в тому числі дорогою до (із) школи.

2.3. Ознаками булінгу (цькування) є систематичне вчинення учасниками освітнього процесу діянь стосовно неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, а саме:

- умисне позбавлення їжі, одягу, коштів, документів, іншого майна або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні освітніх послуг, примушування до праці та інші правопорушення економічного характеру;

- словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи;

- будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська, образи, жарти, погрози, поширення образливих чуток;

- будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, завдання ударів.

2.4. Проявами, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу у закладі освіти є:

- замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;

- невірноважена поведінка;

- агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;

- різка зміна звичної для дитини поведінки;

- уповільнене мислення, знижена здатність до навчання;

- відлюдкуватість, уникнення спілкування;

- ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися;

- занижена самооцінка, наявність почуття провини;

- поява швидкої втомлюваності, зниженої спроможності до концентрації уваги;

- демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу;
- схильність до пропуску навчальних занять;
- відмова відвідувати заклад освіти з посиланням на погане самопочуття;
- депресивні стани;
- аутоагресія (самоушкодження);
- суїцидальні прояви;
- явні фізичні ушкодження та (або) ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кволість тощо);
- намагання приховати травми та обставини їх отримання;
- скарги здобувача освіти на біль та (або) погане самопочуття; пошкодження чи зникнення особистих речей; вимагання особистих речей, їжі, грошей;
- жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток сексуального (інтимного) характеру або інших відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці;
- наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних або психологічних знущань, сексуального (інтимного) змісту;
- наявні пошкодження або зникнення майна та (або) особистих речей.

3. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ, СПРЯМОВАНІ НА ПРОТИДІЮ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЮ)

3.1. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) у закладі освіти є постійним системним процесом, спрямованим на:

- визначення та реалізацію необхідних заходів, способів і методів запобігання виникненню булінгу (цькування) та (або) потенційних ризиків його виникнення;

- виявлення булінгу (цькування) та (або) потенційних ризиків його виникнення.

3.2. Запобігання булінгу передбачає роботу за такими напрямками:

- ознайомлення педагогічних працівників закладу освіти з особливостями поширення масових негативних явищ серед здобувачів освіти та загальноприйнятими поняттями «булінг», «третирування», «цькування»;

- просвітницька робота щодо попередження насильства з використанням основних форм просвітницької роботи, а саме: міні-лекцій, круглих столів, бесід, диспутів, годин відкритих думок, усних журналів, кінолекторіїв, організації конкурсів, акцій, проведення зустрічей з представниками національної поліції, з фахівцями безоплатної правової допомоги та фахівцями служби у справах дітей;

- формування правосвідомості і правової поведінки здобувачів освіти, відповідальності за своє життя, розвиток активності, самостійності, творчості, створення умов для самореалізації особистості;

- формування у викладачів та батьків навичок ідентифікації насильства як у своїй поведінці, так і в поведінці дітей з метою формування умінь виокремлювати існуючу проблему;

- створення у закладі освіти умов недопущення булінгу та відповідного середовища для профілактики та боротьби з негативними соціально-педагогічними наслідками цього явища;

- використання здоров'язберігаючих освітніх технологій;

– проведення бесід зі здобувачами освіти з метою профілактики булінгу, виступи провідних спеціалістів у системі профілактичної роботи щодо подолання різноманітних форм агресивної поведінки серед підлітків.

3.2. Основними функціями щодо протидії булінгу є:

– діагностика – соціальне і психологічне вивчення здобувачів освіти, викладачів і співробітників, моніторинг соціальних процесів та психічного розвитку, визначення причин, що ускладнюють особистісний розвиток, навчання та взаємини в колективі;

– корекція – здійснення психолого-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психічному та особистісному розвитку і поведінці, подолання різних форм девіантної поведінки;

– реабілітація – надання психолого-педагогічної і соціальної допомоги студентам, які перебувають у кризовій життєвій ситуації, з метою адаптації їх до умов навчання у закладі освіти та соціального середовища;

– профілактика – своєчасне попередження відхилень у психічному та особистісному розвитку, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям в освітньому процесі, попередження наркоманії, алкоголізму, суїцидів, расової і соціальної нетерпимості, аморального способу життя та ін.;

– психологічна просвіта – підвищення психологічної культури всіх учасників освітнього процесу – здобувачів освіти, викладачів, співробітників.

3.3. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти ґрунтується на принципах:

- недискримінації за будь-якими ознаками;
- ненасильницької поведінки в міжособистісних стосунках; - партнерства та підтримки між педагогічним колективом закладу освіти і батьками (законними представниками) здобувача освіти;
- особистісно-орієнтованого підходу до кожної дитини;
- розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу;
- гендерної рівності;

- участі учасників освітнього процесу в прийнятті рішень відповідно до положень законодавства та установчих документів закладу освіти.

3.4. Виховання студентської молоді здійснюється відповідно до принципів науковості, системності, наступності, природовідповідності та зв'язку з реальним життям.

4. РЕАГУВАННЯ НА ВИЯВЛЕНІ АБО ВСТАНОВЛЕНІ ФАКТИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

4.1. Учасники освітнього процесу можуть повідомити про випадок булінгу (цькування), стороною якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу або про який отримали достовірну інформацію, директора закладу освіти або інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) у школі.

У закладі освіти заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) або підозру щодо його вчинення приймає директор. Повідомлення можуть бути в усній та (або) письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації.

4.2. Директор розглядає таке звернення та з'ясовує всі обставини булінгу. Надалі він скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (далі – Комісія) та окреслює подальші дії. Якщо Комісія визнала, що це був булінг, а не одноразовий конфлікт, то очільник закладу зобов'язаний повідомити уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, Службу у справах дітей, центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та принаймні одного з батьків або інших законних представників.

5. СКЛАД КОМІСІЇ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЇЇ ЧЛЕНІВ

5.1. Склад Комісії затверджується наказом директора закладу освіти. Комісія виконує свої обов'язки на постійній основі.

5.2. Склад Комісії формується з урахуванням основних завдань комісії. Комісія складається з голови, заступника голови, секретаря та не менше ніж п'яти її членів. До складу комісії входять педагогічні працівники, у тому числі психологічна служба закладу освіти.

До участі в засіданні Комісії за згодою залучаються батьки або інші законні представники неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також можуть залучатися сторони булінгу (цькування).

5.3. Головою Комісії є директор закладу освіти.

Голова Комісії організовує її роботу і відповідає за виконання покладених на комісію завдань, головує на її засіданнях та визначає перелік питань, що підлягають розгляду.

Голова Комісії визначає функціональні обов'язки кожного члена Комісії. У разі відсутності голови Комісії його обов'язки виконує заступник голови Комісії.

У разі відсутності голови Комісії та заступника голови Комісії обов'язки голови комісії виконує один із членів Комісії, який обирається Комісією за поданням її секретаря.

У разі відсутності секретаря Комісії його обов'язки виконує один із членів Комісії, який обирається за поданням голови Комісії або заступника голови Комісії.

5.4. Секретар Комісії забезпечує підготовку проведення засідань Комісії та матеріалів, що підлягають розгляду на засіданнях Комісії, ведення протоколу засідань.

5.5. Член Комісії має право:

- ознайомлюватися з матеріалами, що стосуються випадку булінгу (цькування), брати участь у їх перевірці;

– подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються;

– брати участь у прийнятті рішення шляхом голосування;

– висловлювати окрему думку усно або письмово;

– вносити пропозиції до порядку денного засідання Комісії.

5.6. Член Комісії зобов'язаний:

– особисто брати участь у роботі Комісії;

– не розголошувати стороннім особам відомості, що стали йому відомі у зв'язку з участю у роботі Комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;

– виконувати в межах, передбачених законодавством та посадовими обов'язками, доручення голови Комісії;

– брати участь у голосуванні.

5.7. Метою діяльності Комісії є припинення випадку булінгу (цькування) у закладі освіти; відновлення та нормалізація стосунків, створення сприятливих умов для подальшого здобуття освіти у групі, де стався випадок булінгу (цькування); з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування), та вжиття заходів для усунення таких причин; оцінка потреб сторін булінгу (цькування) в соціальних та психолого-педагогічних послугах та забезпечення таких послуг.

5.8. Комісія у своїй діяльності забезпечує дотримання вимог Законів України «Про інформацію», «Про захист персональних даних».

5.9. До завдань Комісії належать:

– збір інформації щодо обставин випадку булінгу (цькування), зокрема пояснень сторін булінгу (цькування), батьків або інших законних представників неповнолітніх сторін булінгу (цькування);

– висновки практичного психолога та соціального педагога;

– відомості служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

– експертні висновки (за наявності), якщо у результаті вчинення булінгу (цькування) була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого;

– інформація, збережена на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо);

– інша інформація, яка має значення для об'єктивного розгляду заяви;

– розгляд та аналіз зібраних матеріалів щодо обставин випадку булінгу (цькування) та прийняття рішення про наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві.

5.10. У разі прийняття рішення Комісією про наявність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві, до завдань Комісії також належить:

– оцінка потреб сторін булінгу (цькування) в отриманні соціальних та психолого-педагогічних послуг та забезпечення таких послуг, в тому числі із залученням фахівців служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

– визначення причин булінгу (цькування) та необхідних заходів для усунення таких причин;

– визначення заходів виховного впливу щодо сторін булінгу (цькування) у групі, де стався випадок булінгу (цькування);

– моніторинг ефективності соціальних та психолого-педагогічних послуг, заходів з усунення причин булінгу (цькування), заходів виховного впливу та корегування (за потреби) відповідних послуг та заходів;

– надання рекомендацій для педагогічних працівників закладу освіти щодо доцільних методів здійснення освітнього процесу та інших заходів з малолітніми чи неповнолітніми сторонами булінгу (цькування), їхніми батьками або іншими законними представниками;

– надання рекомендацій для батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

5.11. Засідання Комісії є правоможним у разі участі в ньому не менш як двох третин її складу.

5.12. Рішення з питань, що розглядаються на засіданні Комісії, приймаються шляхом відкритого голосування більшістю голосів від затвердженого складу Комісії. У разі рівного розподілу голосів голос голови Комісії є вирішальним.

5.13. Голова Комісії доводить до відома учасників освітнього процесу рішення Комісії згідно з протоколом засідання та здійснює контроль за їхнім виконанням.

5.14. Строк розгляду Комісією заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) у закладі освіти та виконання нею своїх завдань не має перевищувати десяти робочих днів із дня отримання заяви або повідомлення директором закладу освіти.

6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСІБ, ПРИЧЕТНИХ ДО БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ). ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ

6.1. Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, є адміністративним правопорушенням.

6.2. Якщо потерпілій від булінгу особі завдано матеріальної шкоди та/або різного ступеня тілесних ушкоджень, винна особа буде додатково притягнена до цивільної та/або кримінальної відповідальності.

6.3. Заходи виховного впливу – заходи, які застосовуються під час освітнього процесу щодо сторін булінгу та забезпечують корекцію їхньої поведінки, зокрема виправлення деструктивних реакцій та способів поведінки у міжособистісних стосунках.

6.4. Заходи виховного впливу до сторін булінгу є обов'язковими незалежно від результатів здійснення провадження у справі про адміністративне правопорушення за статтею 1734 КУпАП «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу».

6.5. Заходи виховного впливу до сторін булінгу у закладі освіти застосовуються з метою:

- відновлення та нормалізації відносин між сторонами булінгу після відповідного випадку;
- недопущення повторення випадку булінгу між сторонами булінгу;
- загальної превенції випадків булінгу у закладі освіти.

6.6. Необхідні заходи виховного впливу до сторін булінгу визначає Комісія з розгляду випадків булінгу в закладі освіти, зокрема:

- мету, конкретні завдання, зміст, методи та форми заходів виховного впливу;
- критерії визначення співвідношення між запланованими та отриманими результатами заходів виховного впливу.

Моніторинг ефективності застосування заходів виховного впливу до сторін булінгу та необхідність їх коригування визначає Комісія з розгляду випадків булінгу в закладі освіти на черговому засіданні.

6.7. Заходи виховного впливу реалізуються педагогічними працівниками закладу освіти, фахівцями служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді із залученням необхідних фахівців із надання правової, психологічної, соціальної та іншої допомоги, в тому числі територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України та інших суб'єктів реагування на випадки булінгу.

Суб'єкти реагування на випадки булінгу в закладі освіти під час реалізації заходів виховного впливу діють в межах повноважень, передбачених законодавством та цим Положенням.

6.8. Психологічний та соціально-педагогічний супровід застосування заходів виховного впливу, в якій стався випадок булінгу здійснюють в межах своїх посадових обов'язків практичний психолог та соціальний педагог закладу освіти, зокрема:

- діагностику рівня психологічної безпеки та аналіз її динаміки;
- розробку програми супроводу потерпілого (жертви) та її реалізації із залученням батьків або інших законних представників неповнолітньої особи;
- розробка корекційної програми для кривдника (булера) та її реалізації із залученням батьків або інших представників неповнолітньої особи;
- консультативну допомогу всім учасникам освітнього процесу;
- розробка та реалізацію профілактичних заходів.

6.9. Педагогічні працівники, які забезпечують освітній процес, в якій зафіксовано випадки булінгу:

- виконують рекомендації Комісії з розгляду випадків булінгу в закладі освіти щодо доцільності методів організації освітнього процесу з неповнолітніми сторонами булінгу та їхніми батьками або законними представниками;

- забезпечують інтеграцію антибулінгового компоненту в освітній процесу;

- виробляють спільно з здобувачами освіти правила взаємодії під час освітнього процесу.

3.10. Відповідальність осіб, причетних до булінгу передбачена статтею 173, ч.4 КУпАП «Булінг (цькування) учасників освітнього процесу».

7. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

7.1. Положення набуває чинності з дати його затвердження Педагогічною радою закладу освіти.

7.2. Зміни та доповнення до даного Положення вносяться за погодженням із Педагогічною радою закладу освіти та викладають його у новій редакції.